

RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE

Restaurátorský průzkum a záměr Restaurování kamenného schodiště sala terreny v areálu zámku Smečno

Leden 2023

Obsah:

I.	Lokalizace památky:	2
II.	Údaje o památce:.....	2
III.	Údaje o akci:	2
IV.	Popis památky	3
V.	Restaurátorský průzkum	4
	Charakteristika a rozsah průzkumu	4
	Průzkum podesty.....	4
	Průzkum stupňů schodiště.....	4
	Trnož zábradlí	4
	Zdivo schodiště a nika	5
	Terén v okolí schodiště a dlažba	5
VI.	Restaurátorský záměr.....	6
	Koncepce zásahu.....	6
	Technologický postup restaurování	6
VII.	Specifikace doporučených materiálů	9
VIII.	Fotodokumentace	10
	Historická fotodokumentace	11
	Současný stav schodiště	15

Počet stran: 36

Autor fotografií: MgA. Václav Štochl, Mgr. Eva Haškovcová

Zpracování dokumentace: MgA. Václav Štochl, Mgr. Eva Haškovcová

I. Lokalizace památky:

- 1. Obec:** Smečno
- 2. Část obce:** Smečno
- 3. Okres:** Kladno
- 4. Kraj:** Středočeský
- 5. Adresa:** Smečno čp. 1
- 6. Název objektu:** salla terrena v zámeckém parku
- 7. Rejstříkové číslo objektu:** 18157/2-595
- 8. Památkou od:** 3.5.1958
- 9. Název památky:** venkovní kamenné schodiště

II. Údaje o památce:

- 1. Autor:**
- 2. Datace:** stavba salla terreny v polovině 18. století¹

III. Údaje o akci:

- 1. Vlastník památky:** Středočeský kraj, Zborovská 81/11, Smíchov, 15000 Praha 5
- 2. Hospodaření se svěřeným majetkem kraje:** Domov Pod Lipami Smečno, poskytovatel sociálních služeb, č. p. 1, 27305 Smečno
- 3. Objednatel:** Domov Pod Lipami Smečno, poskytovatel sociálních služeb, č. p. 1, 27305 Smečno
- 4. Zhotovitel:** Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
povolení k restaurování MK ČR č. j. 6795/97
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČ: 65552181, DIČ: CZ6902122194
- 5. Spolupracující restaurátor:** MgA. Václav Štochl
akademický sochař a restaurátor
povolení k restaurování MK ČR č. j. 12957/2005
tel.: 721170173, e-mail: stochl@terrigena-art.cz
- 6. Památkový dohled:** Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech

¹ Srov. Národní památkový ústav. *Památkový katalog. Zámek*.
<<https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-2346399>> [20.12.2022].

IV. Popis památky

„Areál zámku se nachází proti kostelu, při silnici Smečno-Kačice. Areál sestává z čtyřkřídlého patrového zámku kolem obdélného dvora, který je ze všech stran obehnaný příkopem. Po mostku přes příkop vede přístup k bráně. Před vchodem do zámku jsou umístěny dva obelisky. Areál pokračuje východním směrem od zámku parkem, který se směrem na sever rozšiřuje. Park je se zámkem spojen dvěma mosty přes příkop. Na západě areálu se nachází kovová brána, která je vsazena do dvou obelisků s pískovcovými sochami Pomony a Flory. Salla terrena se nachází S od brány se sochami Flory a Pomony. Socha Jana Nepomuckého je situována na západ od sally terreny. Sochy Samsona a Herkula jsou situovány Z od zámku. Areál je vymezen ohradní zdí s branou. Předmětem ochrany je zámek, park, salla terrena, socha Pomony, socha Flory, socha Samsona, socha Herkula, socha sv. Jana Nepomuckého, obelisk I, obelisk II, ohradní zeď s branou a k tomu náležející pozemky.“²

Barokní objekt salla terreny se nachází v severní části zámeckého parku. Od severu je přístupný reprezentativním dvouramenným schodištěm přiléhajícím k jeho severnímu průčelí.

Konkávně prohnuté schodiště, jehož dvě ramena se sbíhají na dlážděné podestě při severním vstupu do hlavního sálu salla terreny. Pod terasou je do hmoty schodiště vsazen výklenek s konvexně vydutou vnější stěnou. Ramena schodiště i podestu vymezovalo dříve kované zábradlí, které dnes chybí. Po zábradlí se dochovala jen kamenná trnož zakončená u paty schodiště volutami. Terén bezprostředně přiléhající ke schodišti kryje kamenná dlažba.

² Národní památkový ústav. *Památkový katalog. Zámek*.
<<https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-2346399>> [20.12.2022].

V. Restaurátorský průzkum

Charakteristika a rozsah průzkumu

Předmětem chystaného zásahu je sanace zavlhlčených omítek spodní části fasády salla terreny a oprava schodiště. Průzkum a záměr je zpracovaný jako podklad pro projekt opravy schodiště, soustředí se tedy jen na technologický postup jeho restaurování. Související stavební úpravy nutné pro zpomalení další destrukce fasády vlhkostí a případné statické zajištění bude řešit samotný projekt. Stav a opravu omítek fasády řeší samostatný průzkum a záměr.

Průzkum podesty schodiště

Podestu kryje vrstva betonu, charakter a stav podkladu pod ní není známý.

Průzkum stupňů schodiště

Arkózové stupně zakončené oblým nosem. Stupně jsou zapuštěné pod kamennou trnož zábradlí. většina stupňů má opačný spád, může tak docházet k zadržování srážkové vody a jejímu zatékání do konstrukce pod schodištěm. Každý stupeň je z jednoho bloku kamene, spoje nebyly nalezeny. Místy jsou patrná mechanická poškození. Povrch kamene je přirozeně zvětralý a pokrytý téměř souvislou vrstvou mechů a lišejníků. Biologické znečištění je enormní.

Spodní stupeň a spodní voluty trnože pravého (západního) ramene schodiště jsou zapuštěné pod druhotně navýšeným terénem.

Trnož zábradlí

Trnož je sestavena z bloků arkózy, kladených z vnější strany na obvodové kamenné zdivo schodiště, z vnitřní strany na stupně schodiště, kde jsou přisekané podle kamenných stupňů. Jednotlivé bloky trnože jsou na styčných plochách propojené jen maltou, bez kramlí nebo kamenických zámků. V horní ploše se dochovaly zkorodované zbytky železného zábradlí zalité do olova. Jedná se o profily čtvercového průřezu kladené nakoso v pravidelných rozestupech. Provozovatel objektu nám poskytl několik nedatovaných starších fotografií schodiště, všechny už ale bohužel bez zábradlí. Pro jeho obnovu bude tedy potřeba provést archivní rešerši a pokud se původní vzhled zábradlí nepodaří doložit, navrhne se zábradlí nové tak, aby odpovídalo dobovým analogiím a současným předpisům.

Jednotlivé díly trnože jsou vyosené a rozestoupené. Což svědčí o jejich statických pohybech. V trnoži horní podesty se dochovaly stopy po osazení jiných kamenných dílů, možná sloupků. Část trnože podesty je vysazena mladším doplňkem. Spodní voluty jsou

silně přetmelené, je možné, že v nich byly dříve osazené masivnější kovové sloupky zábradlí. Spodní stupeň a spodní voluty trnože pravého (západního) ramene schodiště jsou zapuštěné pod druhotně navýšeným terénem.

Kámen je přirozeně zvětralý a pokrytý mechy a lišejníky, místy mechanický poškozený a opravovaný tmely a kamennými plombami. Několik dílů trnože je rozlomených.

Zdivo schodiště a nika

Pohledové stěny schodiště jsou vyzděné z obdélných, kamenicky opracovaných bloků arkózy spárovaných maltou. Výplně spár jsou vydrolené a některé bloky kamene vyhnuté z osy, což svědčí o pohybech vyzdívky uvnitř schodiště, do kterého zatéká podestou a mezi stupni schodiště. Podle dobře dochované základové spáry se ale zdá, že podloží a základ pod schodištěm jsou v pořádku a schodiště se nepropadá do základu.

Mezi stěnou zámku a západním bokem schodiště je vsazena cihlová vyzdívka, na povrchu opatřena vrstvou betonu, která měla patrně napomáhat odtoku vody mimo hmotu schodiště. Za západním ramenem schodiště je v dlažbě umístěný dnes ucpaný odtokový kanál. Podle stavu přiléhajícího zdiva a biologického napadení se ale zdá, že už svou funkci neplní a voda z okapů zatéká pod schody.

Za východním ramenem schodiště je převážně hlína a v ní zbytky zdiva.

Dalším významným problémem je poškození zdiva graffiti. Povrch kamene je napadený mechy a lišejníky, míra povrchové degradace a biologického napadení je tu menší než na horizontálních prvcích.

Uvnitř výklenku pod schodištěm je patrně druhotně osazený pultík z pohledového betonu, podlaha je provedena z jakési maltové mazaniny, která je již zčásti pryč.. V záklenku vstupu se dochovaly otvory, mohlo by se jednat o stopy po osazení mříže. Některé spáry zdiva uvnitř niky jsou rozestoupené, ve spáře klenby jsou patrné zkorodované železné armatury.

Terén v okolí schodiště a dlažba

Bezprostřední okolí schodiště je vydlážděné obdélnými formáty arkózy. Je možné, že jsou některé formáty nahrazené betonovými. Vzhledem k silnému znečištění není možné uspokojivě provést rozlišení co je kamenné a co betonové. Dlažba je povrchově degradovaná, pokrytá mechy a lišejníky a prorostlá travou, zapadaná hlínou a listím jednotlivé formáty nesedí v rovině. Dál na západ od vnější hrany pravého (západního) ramene schodiště pokračuje pruh betonové dlažby, která vytváří spád od okapového svodu při stěně zámku dál od fasády.

Spodní část pravého (západního) ramene schodiště je zapuštěná pod terénem. U levého (východního) ramene schodiště, je druhotně navržený terén až po úroveň okapového svodu.

VI. Restaurátorský záměr

Koncepce zásahu

Trnož a stupně schodiště bude nutné rozebrat, opravit, vysušit vyzdívkou pod nimi a poté vrátit kamenné části do původních pozic. Vysunuté bloky kamene stěny pod schodištěm budou srovnány do původní pozice. Kámen bude očištěn a biosanován, graffiti bude odstraněno. Očištěný kámen bude zpevněn, poškozená místa plasticky doplněna, obnoveno spárování. Na závěr se povrch kamene zakonzervuje biosanačním a hydrofobním prostředkem. Z plochy podesty se odstraní novodobý beton. Podesta se opatří novou dlažbou z pískovcových desek. Před její pokládkou se plocha opatří drenážní vrstvou a vyspádaje pro odtok vody. Betonová mazanina uvnitř výklenku se odstraní a nahradí dlažbou z pískovcových desek. Veškerá nově doplněná dlažba musí být provedena v rastru korespondujícím s originální dlažbou a s charakterem architektury schodiště. Chybějící zábradlí je nutné navrhnout nové. Před zpracováním návrhu bude provedena archivní rešerše pro zjištění jeho původní podoby. Pokud se vzhled původního zábradlí nepodaří zjistit, bude navrženo podle dobových analogií a současných předpisů. Kamenná dlažba před schodištěm bude rozebrána, zrestaurována a po odtěžení nadbytečné zeminy a srovnání terénu do původní nivelity osazena zpět. Novodobou betonovou dlažbu lze odstranit, ponechat nebo nahradit dlažbou kamennou. Vyzdívky pod okapovými svody budou opraveny. Okapové svody doporučujeme napojit přímo do kanalizace, aby nedocházelo k zatékání vody pod schodiště a okolní dlažbu.

Technologický postup restaurování

Celá architektura bude nejprve omyta tlakovou vodou a za pomoci směsi peroxidu vodíku, čpavkové vody a jarové vody tak, aby došlo k odkrytí a očištění povrchu kamene. Vzhledem k silnému biologickému nárůstu se kámen ihned po prvním očištění natře biosanací (Fobisil FXW, fa. Betosan), která bude po etapě osazení znovu smyta za pomoci jarové vody.

Betonová vrstva na podestě a rozbitá betonová podlaha uvnitř výklenku bude odstraněna. Jednotlivé části trnože zábradlí a stupně schodiště se očíslovají, zdokumentují a rozeberou. Následně bude provedena revize jádrového zdiva pod schodištěm, zdivo

vysušeno a opraveno. Vysunuté kamenné bloky stěny pod schodištěm se srovnají do původní polohy.

Terén za východním ramenem schodiště bude odtěžen do hloubky minimálně 30 cm a vzdálenosti 2 m od schodiště. Zde bude provedena úprava terénu a založení základu pro vyzdívku při horní části ramene schodiště v klínu mezi zdí Salla terreny a ramenem schodiště. Vyzdívka bude končit zhruba u okapu.

Podobně bude rozebrána vyzdívka za západním ramenem a znovu stavebně založena.

Dřívější úprava povrchu vyzdívky kletovaným betonem může být obnovena, nebo nahrazena kamenným záklopem.

Oprava jádrového zdiva pod schody a horní terasou bude provedena odtěžením narušeného zdiva na zdravé jádro. Konsolidace zdiva Silikatefestigerem (fa. Remmers). Vytěžené zdivo bude přebráno a zdravý zdící materiál (cihla, kámen) bude použit zpět. Zdící malta bude užita trasová (fa. Sievert).

Po potřebných opravách jádrového zdiva bude na horní ploše pod pískovcovou dlažbou provedena hydroizolace s případnou drenážní vrstvou odvedenou mimo základové konstrukce. Prostupující vlhkost v současnosti silně narušuje kopulovitou klenbu ve výklenku pod schodištěm. Na takto ošetřené zdivo bude na vrstvu geotextilie osazena pískovcová dlažba do maltového lože (NVL 300, fa. Sievert).

Pro osazení zdiva, schodišťových stupňů a trnože bude užito trasové malty NVL 300 (fa. Sievert)

Před zpětným položením budou jednotlivé formáty ponechaného i demontovaného kamene opakovaně dočištěny tlakovou parou a biosanovány směsí peroxidu vodíku, čpavkové vody a jarové vody. Místa zasažená graffiti budou očištěna odstraňovačem graffiti vhodným pro pískovec (např. Odstraňovač graffiti „STRONG“, fa. Fasádní servis) podle návodu výrobce. Spáry se mechanicky pročistí od vyžilých výplní.

Druhotné tmely a doplňky se jednotlivě prověří, nevyhovující tmely budou odstraněny. Kámen bude celoplošně konsolidován organikřemičitým prostředkem o nižší koncentraci (KSE 100, fa. Remmers). Poškozená a degradovaná místa budou konsolidována opakovaně roztokem o vyšší koncentraci (KSE 300, Fa. Remmers). Rozlámané části se slepí čirým epoxidovým lepidlem (Akepox 5010, fa. Akemi) a vzniklé spoje zaretušují minerálním tmelem. Tam, kde to bude nutné, budou spoje před slepením zajištěny nerezovým čepem. Plastická poškození budou doplněna minerálním tmelem (křemičitý písek, malé množství bílého cementu, Sokrat S2802A, pigmenty). Tmel se namíchá tak, aby byl měkkší a prodyšnější než originální kámen, aby v případě přílišného zatížení došlo

k rozpadu nebo odpadnutí tmelu, ale ne kamene pod ním. Pro přípravu tmelu se použije směs písků různé frakce, pro dosažení struktury odpovídající původnímu kameni. Adekvátního odstínu bude dosaženo probarvením hmoty tmelu minerálními pigmenty. Povrch tmelu se po zavadnutí strukturálně upraví tak, aby korespondoval s okolím. Drobné odchylky v barevném odstínu se doladí lokální barevnou retuší (světlostálé pigmenty pojené akrylátovou disperzí Primal SF016, fa. Rohn and Haas).

Druhotný doplněk trnože se kamenicky upraví tak, aby po zpětném osazení plynule navazoval na původní části. Podoba případných kamenných sloupků na horní podestě a sloupků vsazených do spodních volut trnože bude určena na základě návrhu nového zábradlí. Větší poškození budou vysazena filuňkem z božanovského pískovce osazeným na epoxidové lepidlo (Akepox 5010, fa. Akemi).

Kovové zbytky po zábradlí v trnoži budou vyjmuty a díry zatmeleny. Bude proveden návrh kovaného zábradlí, který předpokládá jednotlivé kované tyče v rozestupu cca 15-20 cm s kovaným madlem a horizontálními pásy (horní a spodní). Kované tyče budou nést zdobení. Podoba bude určena v rámci výtvarného návrhu. Zábradlí bude pravděpodobně spíše prostší s minimem kované a tepané výzdoby, ale minimálně zdobené tak, aby se stalo důstojnou slohovou součástí památky. Variantní je použití výzdoby kované na tyčích, nebo prvky tepaných vzorů nýtovaných na základní rastr z tyčí. Možnou inspirací pro část vzoru (ale ne konstrukci) jsou výplně na schodišti zámku.

Do výklenku bude vyrobena nová podlaha z pískovce, osazena do maltového lože (NVL 300, fa. Sievert). Podklad bude tvořit alespoň 10 cm vrstva šterku.

Po zpětném položení a vyspárování se povrch kamene zakonzervuje nástřikem biosanačního (Fobisil FXW, fa. Betosan) a hydrofobního prostředku (SNL-geruchsneutral, fa. Remmers). Hydrofobizovány budou jen nejvíce exponované, zejména horizontální plochy, aby zůstala co nejlépe zachována přirozená prodyšnost kamene.

VII. Specifikace doporučených materiálů

K restaurování budou použity následující materiály:

- *jarová voda, čpavková voda, peroxid vodíku*
- *odstraňovač graffiti (např. Odstraňovač graffiti „STRONG“, fa. Fasádní servis)*
- *božanovský pískovec*
- *organokřemičitý konsolidant KSE 100-300 (fa. Remmers)*
- *minerální tmel (křemičitý písek, malé množství bílého cementu, Sokrat S2802A, pigmenty)*
- *světlostálé pigmenty*
- *akrylátová disperze Primal SF016 (fa. Rohn and Haas)*
- *čiré neztékavé epoxidové lepidlo Akepox 5010 (fa. Akemi)*
- *Trasová spárovací malta*
- *Pálené cihly, vápenocementová zdící malta*
- *biosanace Fobisil FXW (fa. Betosan)*

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

VIII. Fotodokumentace

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Historická fotodokumentace

Starší fotografie schodiště, zdroj archiv provozovatele objektu.

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Starší fotografie – pohled na salla terrenu od severovýchodu, zdroj archiv provozovatele objektu.

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Starší fotografie – pohled na salla terrenu od severovýchodu, zdroj archiv provozovatele objektu.

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Starší fotografie – pohled na salla terrenu od severozápadu, zdroj archiv provozovatele objektu.

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Současný stav schodiště

Severní průčelí salla terreny se schodištěm-pohled od severovýchodu

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Severní průčelí salla terreny se schodištěm-pohled od severozápadu

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Celkový pohled na schodiště od severovýchodu

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Pohled na salla terrenu od severovýchodu

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Západní (pravé) rameno schodiště

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Východní (levé) rameno schodiště

Stupně pravého ramene schodiště

Mgr. Marcel Hron
akademický sochař a restaurátor
Školní 639/II, 337 03 Rokycany
IČO: 65552181, DIČ: CZ6902122194
Mobil: 734 311 255
Email: hron@terrigena-art.cz

Stupně levého ramene schodiště

Detail rozestoupených dílů trnože zábradlí

Detail kapsy v trnoži zábradlí podesty

Detail rozvolněných dílů trnože zábradlí

Detail trnože zábradlí na podestě

Detail nenavazující části trnože zábradlí na podestě

Detail rozvolněných dílů trnože zábradlí

Detail prasklého dílu trnože zábradlí

Detail rozvolněných dílů trnože zábradlí

Detail rozvolněného zdiva a dílů trnože zábradlí

Detail rozvolněných a poškozených dílů trnože zábradlí

Detail rozvolněných a poškozených dílů trnože zábradlí

Celkový pohled do výklenku pod schodištěm

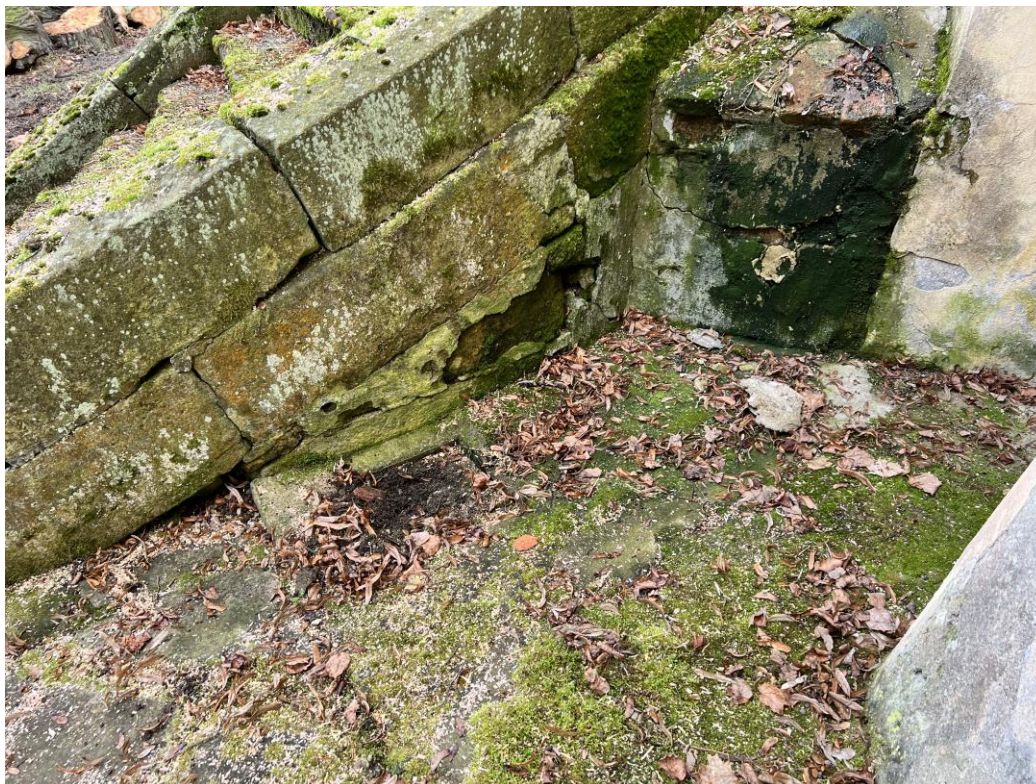
Současný stav klenby výklenku

Současný stav podlahy výklenku

Navýšený terén, vyzdívka pod okapem, novodobá dlažba a odtokový kanál u západního ramene schodiště

Vyzdívka, novodobá dlažba a odtokový kanál západně od schodiště-detail

Detail vyzdívky pod okapovým svodem na západní straně schodiště

Navršený terén na východní straně schodiště

Navršený terén a okapový svod na východní straně schodiště

Kamenná dlažba u levého (východního) ramene schodiště

Spodní část pravého (západního) ramene schodiště s navýšeným terénem a kamennou dlažbou